

Utjecaj rada Salvadora Dalija na dizajn

Oršolić, Domia

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Graphic Arts / Sveučilište u Zagrebu, Grafički fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:216:379336>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-16**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Graphic Arts Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET ZAGREB**

ZAVRŠNI RAD

Domia Oršolić

Sveučilište u Zagrebu

Grafički fakultet

Smjer: Tehničko- tehnološki

ZAVRŠNI RAD

UTJECAJ RADA SALVADORA DALIJA NA DIZAJN

Mentor:

izv. prof. dr. art. Vanda Jurković

Student:

Domia Oršolić

Zagreb, 2022.

SAŽETAK

Završni rad se bavi likovnim doprinosom jednog od najpoznatijih nadrealističnih umjetnika Salvadora Dalija. Cilj istraživanja je analiza jednog dijela njegovog slikarskog i dizajnerskog opusa te opis načina na koji je djelovao. Nadrealizam je avangardni umjetnički pokret koji je nastao dvadesetih godina 20. st. u Parizu čiji je Dali jedan od glavnih predstavnika. Stil i autor čuveni su po slikama bizarnih prizora, po nekonvencionalnom i provokativnom sadržaju baziranom na podsvjesnom te na automatizmu. Analizirati će se Dalijeva najpoznatija djela kao tipični primjeri stila. Radnja će približiti način na koji je ovaj umjetnik razmišljao, te obrazložiti čime je i koliko stil nadrealizam utjecao na buduće pravce u umjetnosti i dizajnu.

Ključne riječi: Nadrealizam, Salvador Dali, Dizajn

ABSTRACT

The final paper deals with the artistic contribution of one of the most famous surrealist artists, Salvador Dali. The goal of the research is the analysis of one part of his painting and design oeuvre and a description of the way he worked. Surrealism is an avant-garde artistic movement that arose in the 1920s in Paris, of which Dali is one of the main representatives. The style and the author are famous for the pictures of bizarre scenes, for the unconventional and provocative content based on the subconscious and automatism. Dali's most famous works will be analyzed as typical examples of the style. The plot will bring closer the way this artist thought, and explain how and to what extent stylistic surrealism influenced future directions in art and design.

Key words: Surrealism, Salvador Dali, Design

Sadržaj

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO.....	2
2.1.Nadrealizam	2
2.2. Salvador Dali.....	3
2.1.1. Život.....	3
2.1.2. Djelo.....	4
2.2.Postojanost pamćenja- analiza djela.....	8
2.2.1. Opis sadržaja slike.....	8
2.2.2. Simbolika	9
2.2.3. Likovna analiza	10
2.3. Salvador Dali u dizajnu.....	11
2.3.2. Industrijski dizajn i dizajn interijera.....	12
3.NADREALIZAM U GRAFIČKOM DIZAJNU DANAS	18
4. KRATKI OSVRT PRIJE ZAKLJUČKA.....	22
5. Zaključak.....	23
Literatura.....	24

1. UVOD

Nadrealizam je umjetnički pokret nastao nakon dadaizma. Nastao je 1920-ih godina u Parizu. Često se za ova dva pokreta govore da su sve ono što se protivi umjetnosti, jer su oba pokreta jako buntovna i drugačija. Nadrealizam se odmaknuo od svega tradicionalnog, i otvorio ljudima neki novi svijet, snove prikazane u raznim vidovima umjetnosti. Za buntovnost nadrealizma postojali su razlozi i uvelike su utjecale posljedice Prvog svjetskog rata, ljudima je trebao pomak od realnosti.

Pokret je prvo zavladao u svijetu književnosti. Pjesnik *Andre Breton* smatra se glavnim predstavnikom nadrealizma općenito jer se objava njegove knjige "*Manifest nadrealizma*," smatra početkom samog pokreta.

Nakon književnosti, pokret se znatno širi u svijetu likovne umjetnosti, te su tako prve izložbe nadrealističkih slikara održane 1925. godine. Neki od glavnih likovnih umjetnika ovog pokreta su: *Jean Arp*, *Max Ernst*, *André Masson*, *René Magritte*, *Yves Tanguy*, *Salvador Dalí*, *Pierre Roy*, *Paul Delvaux*, i *Joan Miró*. Ovaj pokret je bio jako kontroverzan i napredan za to vrijeme, te ga mnogi nisu mogli razumjeti. Nadrealistički umjetnici često su slikali motive sa političkom pozadinom, prikazujući probleme u društvu uzrokovane vlastima. Prikazivali su stvari o kojima su se svi drugi bojali pričati. Na primjer, prikazivali su stvarno sranje u svijetu nakon rata, što je izazvalo kontroverzu u političkom svijetu. Politički aktivizam velika je komponenta nadrealizma. Kontroverziju su, osim zadiranjem u politiku, izazivali i prikazivanjem seksualnih prizora u djelima, po čemu je najpoznatiji Dalí.

Salvador Dalí smatra se najkontroverznijim među navedenim predstavnicima, čak su ga i kolege kritizirale zbog njegovog ekscentričnog ponašanja. Također je jedan od najpoznatijih predstavnika ovog vremena, ističući se po upravo tom ekscentričnom ponašanju, te naravno djelima u kojima prikazuje vrlo kontroverzne slike. Njegovo najpoznatije djelo je *Postojanost pamćenja*, koja je i dan danas simbol Dalijeveg djelovanja.

Nadrealizam je osim u već navedenim stilovima bio, i dan danas je zastupljen u dizajnu, kako u industrijskom, tako i u grafičkom. Najpoznatiji nadrealistični industrijski dizajner također je Salvador Dalí, koji se osim u slikarstvu okušao i u mnogim drugim sferama likovne umjetnosti. Dizajnirao je namještaj, kao i mnoge druge predmete. Jedan od najistaknutijih

komada koje je dizajnirao je *Mae West Lips Sofa*. Okušao se i u grafičkom dizajnu kreirajući svima poznat logo za *Chupa Chups* lizalice.

Dali je na dizajn utjecao prikazivanjem svijeta nadrealnim, dosadnim i monotonim. Njegov neobičan pristup iskrivljavanja stvarnosti vidno je inspirirao svijet grafičkog dizajna, te je široko imitiran u mnogim plakatima, logoima, časopisima...

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Nadrealizam

Nadrealizam je kulturni pokret nastao u Parizu koji je trajao od 1924. do 1966. godine. Nastao je iz dadaizma, pokreta koji prvi svijetu predstavlja djela koja se suprotstavljaju umjetnosti, tzv. anti-umjetnost. Cilj nadrealizma prema njegovu začetniku pjesniku *André Bretonu* bio je „razriješiti prethodno kontradiktorne uvjete sna i stvarnosti u apsolutnu stvarnost, super-stvarnost”^[1]. To je napisao u svojoj knjizi „*Manifest nadrealizma*“ gdje je prvobitno opisan pokret. Nadrealizam je prvobitno bio zastupljen u književnosti, no kasnije se širi na likovnu umjetnost, te sve druge sfere umjetnosti. Pokret je uvelike inspiriran teorijama *Sigmunda Freuda*, utemeljitelja psihoanalize.

Nadrealizam je svoj vrhunac dosegao u likovnoj umjetnosti, preciznije u području slikarstva. Nadrealistična umjetnička djela težila su oslobađanju uma, istraživanju tijela i psihe. Na taj način su stvorili novi pristup koji je uvelike utjecao na modernu umjetnost. *Andre Breton*, kao stvarni začetnik ovog pokreta, pozvao je slikare da se okrenu onome što je iznad stvarnosti; „Smatram da je nemoguće zamisliti sliku kao prozor, a moja prva briga oko prozora je saznati na što gleda...i ne postoji ništa što volim toliko kao nešto što se proteže daleko od mene izvan pogleda.”^[2]. Umjetnike poput *Matissa*, *Deraina*, te *Braquea* (radi se o francuskim slikarima, pripadnicima postimpresionizma, tzv. kubistima, ekspresionistima, fovistima) smatrao je nedovoljno otvorenim za sudjelovanje u pokretu, smatrao je da previše pažnje pridaju realnosti, što se protivi osnovnom načelu nadrealizma. *Max Ernst*, *Jean Arp*, *Joan Miro*, *Yves Tanguy*, *Man Ray*, *Salvador Dali*, samo su neki od istaknutijih nadrealističkih slikara.

Od 1930. godine nadrealistički pokret postaje oštriji, radi svijesti o moći koju je pokret tada već ostvario. Drugi Bretonov manifest jasno govori; „Odobrenje javnosti treba prije svega

izbjegavati. Javnosti mora biti zabranjen ulaz ako se želi izbjeći zabuna. Ja bih dodao da javnost mora biti držana ogorčenom pred vratima sustava ismijavanja i provokacija.“^[3]. Salvador Dali ovaj savjet je prihvatio od prve do zadnje riječi, te je donio neku novu dinamiku nadrealizmu. Nadrealizam i Dali međusobno su se, zapravo, nadahnjivali, nadrealizam je nadahnuo njegovu osobnost te ju doveo do maksimuma u svakom smislu, a Dali je digao nadrealizam na drugu razinu. ^[4]

2.2. Salvador Dali

2.1.1. Život

"Sa šest godina htio sam biti kuhar. Sa sedam sam želio biti Napoleon. I moja ambicija od tada stalno raste.." ^[5] prva je rečenica Dalijeve autobiografije *The Secret Life Of Salvador Dali*.

1. *Portret Salvadora Dalija*

Izvor: <https://jbf.fr/gallery/salvador-dali/>

Rođen je 11. svibnja 1904. godine u *Figuerasu* u Španjolskoj. Kao malom, rečeno mu je da je reinkarnacija svog brata, koji je umro. Od malih nogu poticali su ga da crta, te sa 12 godina upisuje školu crtanja. Nakon smrti njegove majke, što je smatrao najvećim udarcem u životu, 1922. godine preselio je u Madrid kako bi pohađao Kraljevsku akademiju likovnih umjetnosti San Fernando. Sa te iste akademije bio je izbačen zbog protestiranja protiv umjetnika koje je smatrao lošijim od sebe. Nakon akademije seli u Pariz, gdje je upoznao *Pabla Picassa*, koji je znatno utjecao na Dalijev rad.

1929. godine upoznaje svoju glavnu muzu i inspiraciju, *Galu*, koju je 1934. godine i oženio. Opisao ju je kao djevojku iz snova iz njegove mladosti. Gala je zastupljena u mnogim Dalijevim djelima, a jedno vrijeme mu je bila i menadžer.

Imao je iznimno slikarsko umijeće, koje je samo pridonijelo njegovim upečatljivim i bizarnim slikama. Njegovo najpoznatije djelo je slika *Postojanost pamćenja* koje je završio u kolovozu 1931. godine, prizor je pustinjski krajolik normalnog izgleda, ali je prekriven satovima koji se tope. Okušao se u različitim stilovima slikarstva, u filmu, u fotografiji, u dizajnu, u kiparstvu, te mnogim drugim kreativnim granama. Istraživao je klasičnu umjetnost, kubizam, dadaizam, te mnoge druge pokrete suvremene umjetnosti. Metafizičko slikarstvo je imalo velik utjecaj na njegov rad. Španjolski građanski rat odvijao se krajem 1930-ih, a zatim Drugi svjetski rat početkom 1940-ih. Dali je slikao slike koje su prikazivale strahote rata.

Dali je osim u svojim djelima, i u svom životu primjenjivao nadrealizam, živio ga je. Skandali koji su pratili njegov život privlačili su ponekad veću pažnju nego njegova djela. Za razliku od drugih umjetnika koji su uglavnom živjeli skromne, privatne živote, Dali je bio za ono vrijeme današnji *celebrity*, te je u toj pažnji uživao. Tvrdio je da je arapskog porijekla, svoje poistovjećivanje arapskom kulturom opisao je u rečenici: „Moja ljubav prema svemu što je pozlačeno i ekscesivno, moja strast za luksuz i moja ljubav za orijentalnu odjeću.“^[6]

U 76. godini se razbolio, čemu je navodno njegova supruga pridonijela, dajući mu lijekove koji su mu oštetili živčani sustav. Gala umire 1982. godine, nakon čega sam Dali gubi volju za životom. Salvador Dali preminuo je 23. siječnja 1989. godine u *Figuerasu*.

2.1.2. Djelo

Salvador Dali okušao se u mnogim umjetničkim stilovima; kubizam, impresionizam, dadaizam, pointilizam, neo-kubizam, purizam, te u konačnici i sam nadrealizam koji je obilježio njegovo umjetničko djelovanje. Nadrealističkom pokretu pridružio se 1929. godine, kada je nastala slika *Veliki Masturbator*, koja je šokirala javnost.

Svoju bujnu maštu, te čudan um prenosio je na platno. Od drugih nadrealističnih umjetnika isticao se time što je većina njegovih slika imala osobni dodir, poveznicu sa njegovim životom.

1930-ih razvija novu metodu u nadrealizmu, zvanu *paranoično-kritička metoda*, koja za cilj ima pomoći umjetnicima da drugačije percipiraju okolinu, da sve vide na više načina, te da se povežu sa svojom podsvijesti. To je, zapravo, ljudska osobina koju svi iskuse gledajući u određene predmete, na primjer kada na nebu vidimo oblik, a on ju je prenio u nadrealističko slikarstvo. Ovu metodu koristio je u mnogim svojim djelima, najviše je zastupljena u tzv. dvostrukim slikama. Cilj je bio posumnjati u ono što nam je prikazano kao realnost.

On pretvara stijene u ljude, instrumente u tijela, tijela u lica, labudove u slonove, spaja više slika kako bi dobio jednu. Nazivao ih je zagonetkama za djecu. Ova metoda zastupljena je u mnogim umjetnikovim djelima; *Metamorfoze narcisa*, *Lincoln u Dalivisionu*, *Destino* i mnogim drugim. Smatra se da je u ovom vremenu dosegao svoj stvaralački vrhunac.

2. Salvador Dalí, *Metamorfoze narcisa*, 1937.

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Metamorphosis_of_Narcissus

Oko 1940. godine ulazi u fazu koju je nazvao *nuklearni misticizam*. Nuklearni misticizam nastaje kao posljedica bacanja nuklearnih bombi na Japan u Drugom svjetskom ratu. U ovoj fazi djelovanja, povezuje znanost sa ljudskim umom, te istražuje optičke iluzije i religiju. Njegova djela ovog razdoblja pokazuju da je usavršio svoju tehniku slikanja, te svoju maštu doveo do vrhunca. U djelima prikazuje raspršenost, razbacane predmete, geometriju, dinamiku, kaos. Religija se uklapa u ovu teoriju po mnogim tezama. U djelu *Madonna iz Port Lligata* možemo vidjeti utjecaj religije, kako i lebdeće predmete. Još jedan od bitnih primjera je *Krist, sv. Ivan od Križa* gdje je prikazan lebdeći križ, te Kristovo tijelo. Dao je i *nuklearno-mistički zaplet* svojoj najpoznatijoj slici, *Postojanost pamćenja*, koju je preslikao. U *Dezintegraciji postojanosti pamćenja* također su prikazani satovi, no u ovom djelu se raspadaju, što da je dodir *nuklearnog misticizma*.

3. *Madona iz Port Lligata*, 1949.

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Madonna_of_Port_Lligat

U mnogim umjetnikovim djelima ponavljaju se isti simboli; poput jaja, slonova, satova, mrava i ladica. Simbolika je bitan dio njegovog opusa, te svaki od navedenih simbola ima značenje, npr. :

- Satovi koji se tope predstavljaju prolaznost vremena, fluidnost te utjecaj vremena na čovjeka.
- Jaja su simbol nade i ljubavi, zbog svoje forme; meke unutrašnjosti i tvrde vanjštine.
- Slonovi su često prikazani izduženi, s tankim nogama. Oni predstavljaju snagu, dominaciju i budućnost

Dali je nakon rada počeo djelovati i u drugim umjetnički medijima. Počinje koristiti negativan prostor, optičke iluzije, igra se s riječima (vizualno), te upotrebljava tehniku *trompe-l'œil* u kojoj koristi realnost kako bi se stvorila optička iluzija.

Od 1948. do 1970. godine Dali slika po jednu sliku godišnje, tzv. „Dalijeva remek-djela“, koja su bila duga i po metar i pol. Napravio je oko dvadeset takvih djela.

Zadnjih godina Dalijevog života bolest ga je kočila u stvaranju umjetnosti. 1974. otvara svoj vlastiti muzej u *Figuerasu*, svom rodnom gradu, gdje se i danas nalazi većina njegovih dijela. U svom muzeju u konačnici je i pokopan 1989. godine.

2.2. Postojanost pamćenja - analiza djela

Postojanost pamćenja jedno je od najpoznatijih umjetničkih djela nadrealizma, te bez dvojbe najpoznatije djelo Salvadora Dalija, naslikano 1931. godine. Tehnika koju je koristio je ulje na platnu. Slika je dimenzija 24.1cmx33cm, što je dosta malo prema dimenzijama.

4. Salvador Dali, *Postojanost pamćenja*, 1931.

Izvor: https://sh.wikipedia.org/wiki/Postojanost_pam%C4%87enja

2.2.1. Opis sadržaja slike

Slika predstavlja krajolik, mrtvu prirodu te autoportret. Krajolik predstavlja luku *Lligat* u Španjolskoj, gdje je Dali proveo velik dio života. Ova slika spada u djela koja je Dali nazvao ručno oslikanim fotografijama iz snova.

U krajoliku su smještena tri sata koja se tope. Sam krajolik obilježen je stijenama, morem koje se već pretvara u beskonačnost, te smeđim tlom, koji u nekim dijelovima zaprima gotovo crnu boju. Ovaj dio zauzima pretežno desni gornji dio slike. U lijevom kutu u gornjem predjelu slike nalazi se reflektirajuća platforma, ispred koje se nalazi jedan kamen. U donjem lijevom kutu slike dominira velika smeđa platforma, dio slike s najviše dešavanja. Na platformi se nalazi ogoljeno stablo na čijoj grani se nalazi otopljeni sat. Sat ima srebrni obrub, te na sebi ima jednu kazaljku koja pokazuje na šest sati. Ispod stabla, sa ruba platforme visi sat sa zlatnim obrubom, također otopljen.

Ovaj sat ima zlatni obrub, te dvije kazaljke, koje pokazuju pet do sedam. Na satu se u gornjem dijelu nalazi muha. Ispod zlatnog sata, nalazi se još jedan, džepni sat. Ovaj sat je jedini sat na slici koji je zatvoren, ne topi se, te je prekriven crnim mravima.

U donjem središtu djela, nalazi se čudan oblik prekriven satom. Ovaj bijeli oblik nalik je živom biću, jer ima oči sa velikim trepavicama, te nos iz kojeg izlazi neodređen smeđi predmet. Umjesto trepavica ima brkove. Oblik nema udove, no ukazuje na karikaturu ljudskog lika. Oblik je prekriven trećim, srebrnim otopljenim satom, koji se nalazi na središnjem dijelu oblika.

2.2.2. Simbolika

Kao u svakom Dalijeovom djelu, i u ovom svaka stavka ima određenu simboliku. Mnogi predmeti iz ove slike prožimaju se kroz mnoga Dalijeva djela, te je lako iz mnogih izvući značenje.

Glavni predmeti na slici su satovi. Umjetnik je, inspiriran *camembert* sirom naslikao ove topeće satove, koji imaju mnoga značenja. Satovi sami po sebi obilježavaju vrijeme, no činjenica da se tope dodaje još mnogo značajnih interpretacija ovog, naizgled običnog predmeta. Satovi koji se tope predstavljaju prolaznost vremena, što ukazuje na nebitnost vremena. Umjetnik ovim oblicima želi pokazati čovjekovu opsesiju vremenom, koja ga koči. Satovi u njegovim djelima također su povezivani s mnogim znanstvenim teorijama, npr. Einsteinovu teoriju relativnosti. Sam umjetnik nije otkrio mnogo o značenju satova, osim poveznicu sa sirom, otvarajući bezbroj pitanja. Potiče ljude na razmišljanje o značenju vremena, na širenje uma, te traženje dubine u svakodnevnim predmetima, što je jedno od glavnih načela nadrealizma. Napisane su mnoge teorije o samom značenju ovog često upotrijebljenog predmeta, no umjetnik ostavlja promatraču da sam dođe do zaključka što za njega predstavlja vrijeme, te kolika je njegova bitnost ili nebitnost u ljudskom životu, što daje posebnu čar ovom predmetu, kao i čitavom djelu. Dali u svojoj autobiografiji *The Secret Life of Salvador Dali* objašnjava kako je došao do ideje satova; nakon večere sa suprugom Galom, na kojoj je večerao sir *camembert*, ostao je sjediti razmišljajući o filozofskom problemu ovog sira, nakon čega odlazi u atelje, gdje u već naslikani krajolik dodaje sad već poznate satove.^[7]

Bijeli oblik koji se nalazi u središtu djela, daje najveću slobodu razmišljanja, jer ima najmanje definirana obilježja. Smatra se da oblik predstavlja samog umjetnika, jer su slični oblici zastupljeni u mnogim njegovim djelima, čak se i iz njegovog autopotrta mogu izvući slični elementi koji ukazuju na ovu tvrdnju. Jedina donekle jasna stvar na ovom obliku je lice, što dovodi do teorije da oblik označava ljudsko tijelo u stanju sna. U snu čovjek koristi samo taj dio tijela, dok je ostatak zanemaren, spava. Na obliku se također nalazi sat koji se topi. Sat može predstavljati nebitnu prolaznost vremena dok sanjamo. Snovi nam se čine dugi, kao da traju satima, danima, no u realnosti traju samo par sekundi. Sam nadrealizam je pretvaranje i poistovjećivanje stvarnosti sa snom, te sat, kao što je već navedeno, vjerojatno predstavlja nebitnost i prolaznost vremena.

Na slici se nalazi i niz manjih elemenata, od kojih se svaki može različito interpretirati. Drvo koje se nalazi na platformi je stablo masline koje je mrtvo. Ovo otvara novo razmišljanje o cjelokupnom djelu jer uz san, dolazi i poveznica smrti sa vremenom. Još jedan motiv koji bi mogao ukazivati na smrt je muha koja se nalazi na zlatnom satu, s obzirom na to da muhe predstavljaju propadanje. Mravi koji se nalaze na zatvorenom satu također čine poveznicu sa smrću, jer su opkolile zatvoreni sat, što samo po sebi ukazuje na to da je vrijeme „zatvoreno“, a opkoljenost mravima to još potvrđuje.

2.2.3. Likovna analiza

Umjetnik se u centralnim oblicima djela uglavnom koristio preciznim tankim linijama, što se posebno vidi na planinama u desnom kutu slike, na stablu, te na trepavicama bijelog oblika, koje se posebno ističu svojom preciznošću. Središnja bijela masa posebno se ističe načinom na kojim je prikazana, tu koristi različite poteze kistom, od najdetaljnijih, do dosta slobodnijih. Linije na satovima također u dosta detaljne. Na njima se vidi sve do zadnjeg detalja, toliko da se može odrediti i vrijeme. Dvije platforme, smeđa i plava naslikane su ravnim, simetričnim i punim linijama, te čine geometrijske oblike- pravokutnike. Pozadina slike, uglavnom gornji dio, nije naslikan jasnim linijama.

Igranje bojama, sjenčanjem i svjetlinom slici daju život. Prevladavaju tamnije boje, tople poput brončane, zlatne smeđe i crne, no u objektima koji se ističu korištene su življe boje, te u vodi koja se nalazi u gornjem predjelu slike. Sjenčanje i zasićenost jako su detaljno korišteni u djelu.

Zemljanim nijansama obojani su tlo, planine, te platforma u donjem lijevom kutu. Platforma je smeđe boje te je dosta osjenčana, kako bi dobila geometrijski, trodimenzionalni oblik. U boji tla prevladava smeđa boja, koja prelazi u tamnije. Planine su jedan od detaljnijih dijelova slike.. Obojane su zlatno-žutim nijansama, sa velikim kontrastima, kako bi se prikazao utjecaj sunčevih zraka.

Unutrašnjost satova obojana je plavom bojom, no obrubi su im srebrni i zlatni. Bojama i sjenčanjem prikazani su kao sjajni. Sat na platformi koristi najviše plave boje. Zatvoreni sat brojčane je boje te, kao i sat pored njega, te stablo, baca sjenu na platformu. Na zatvorenom satu crnom bojom naslikani su mravi, naglašeni igranjem svjetlosti boje na satu.

Na slici su zastupljene i hladne boje kako bi razbile monotoniju toplih. Već spomenuta plava boja na satovima, boja mora, čak i stabla, platforme te bijelog oblika obojane su hladnijim nijansama. Na drvu se primjećuje dosta igre sa svijetlim i tamnim tonovima. Oblik na sredini djela obojan je u bijelo, te je dosta kontrastirano u predjelima glave.

2.3. Salvador Dali u dizajnu

Dali se okušao i u svijetu dizajna. Iako je najpoznatiji po slikarskim djelima, umjetnik je dosta istraživao prostor i formu, te je napravio nekoliko nadrealističnih dizajnerskih djela, koja su jedna od prvih tog tipa. Okušao se u i u mnogim granama dizajna; modni dizajn, industrijski dizajn, dizajn interijera, te grafički dizajn

Poznato je da se Dali družio s mnogim dizajnerima, sa nekima je i surađivao. *Coco Chanel, Elsa Schiaparelli, Jean Michael Frank, Man Raya* i mnogi drugi.

2.3.1. Modni dizajn

Već je navedeno da je Dali živio nadrealizam, kako kroz svoj rad, te ponašanje, tako i kroz odijevanje. Umjetnik je privlačio pažnju svakim djelićem svoje ličnosti. Njegove modne kombinacije uvijek su izazivale poglede i komentare. Nosio je šarena, ekstravagantna odijela, uz svoj poznati štap te brkove, koji nisu odjevni predmet, ali se svakako mogu nazvati „*fashion statementom*“.

Dali 1930. godine upoznaje *Elsu Schiaparelli*. *Elsa Schiaparelli* bila je talijanska modna dizajnerica, te osnivačica modne kuće *Schiaparelli*. Surađivala je s mnogim umjetnicima,

među kojima je bio i Dali. Sam dizajn ove kuće bio je nadrealistički, zbog čega suradnja s jednim od najvećih nadrealističkih umjetnika ne čudi. Koristila je sve ekscentrične elemente nadrealizma u svojim djelima. 1936. godine *Schiaparelli* kreira odijelo za koje je nacrt napravio Dali. To je njihova prva suradnja. Radi se o odijelu s ladicama, nalik na umjetnikovo djelo *Antropomorfne kabine*.

Njihova najpoznatija suradnja je *Haljina s jastogom* iz 1937. godine. Dali je u par svojih dijela pokazao svoju začudnost i interes za motiv jastozima. U ovom djelu na bijeloj je haljini nacrtao crvenog jastoga.

5. *Elsa Schiaparelli i Salvador Dali, Haljina s jastogom, 1937.*

Izvor: <https://fashionhistory.fitnyc.edu/1937-schiaparelli-lobster/>

Schiaparelli i Dali imali su još niz suradnji, a osim odjeće, zajedno su radili i na dizajnu bočice parfema.

2.3.2. Industrijski dizajn i dizajn interijera

1930-ih godina Dali kreće djelovati i u svijetu industrijskog dizajna. Smatrao je da nadrealizam treba uvesti u svijet trodimenzionalnosti, te da muzeje treba napuniti predmetima, ne samo slikama. U početku se bavi skulpturama, te 1936. prelazi na dizajn namještaja.

1935. godine umjetnik je dovršio djelo *Lice Mae West*, koje je napravljeno kao stan spreman za korištenje. Djelo je inspirirano glumicom *Mae West*. Dali je u ovoj slici naslikao prostor, no i dalje je težio trodimenzionalnosti, stoga 1937. godine kreira *Usne Mae West kauč*. To je

bio njegov najpoznatiji rad u njegovom dizajnerskom opusu, ne samo njegovom nego i svjetskom opusu dizajna interijera. Predmet nastaje prema zahtjevu *Edwarda Jamesa*, koji kasnije postaje kolekcionar njegovih djela.

6. *Salvador Dalí, Usne Mae West, 1935.*

Izvor: <https://www.boijmans.nl/en/collection/artworks/122647/mae-west-lips-sofa>

Usne Mae West nadrealistični je komad namještaja u crvenoj boji. Dimenzije ove sofe su 110 cm x 183 cm x 81 cm. Sofa nije namijenjena za korištenje, namijenjena je svrsi izložbenog primjerka. Ovaj značajan komad namještaja inspiriran je usnama poznate holivudske glumice *Mae West*. Osim nje, umjetnik ističe da je rad inspiriran i kamenjem. Ova sofa kasnije je napravljena i još dosta primjeraka, s malim izmjenama. Danas se sofa nalazi na mnogo lokacija, između ostalog u Dalijevom muzeju u *Figuerasu*.

1936. godine, Dalí kreira *Telefon sa slušalicom od jastoga*. Ovo je predmet napravljen u nadrealističkom stilu. I ovaj predmet napravio je za *Edwarda Jamesa*, vjernog kolekcionara umjetnikovih djela. Predmet nastaje kao rezultat umjetnikovog istraživanja nadrealističkog namještaja.

7. Salvador Dali, *Telefon sa slušalicom od jastoga*, 1936.

Izvor: <https://www.dalipaintings.com/lobster-telephone.jsp>

Ovaj rad spoj je dva predmeta; običnog crnog telefona, te crvenog jastoga. Dimenzije rada su otprilike 15 cm x 30 cm x 17 cm. Jastog je napravljen od čelika, gipsa, smole i papira, a telefon je pravi predmet, koji je postojao i prije djela, i koji se može koristiti. Ove dvije stvari naizgled su nepovezane, no Dali, kao i u svim svojim djelima nalazi poveznicu koja nema veze sa realnošću. Jastog u mnogim umjetnikovim djelima predstavlja seksualne tendencije, i erotski užitek i bol, te se smatra da u ovom djelu predstavlja isto. Jastog je smješten na telefonu tako da se usnik telefona nalazi na repu raka, što ukazuje na simbolizam seksualnosti u ovom djelu. Dali se osvrće na poveznicu telefona i jastoga u svojoj autobiografiji:

„Ne razumijem zašto mi, kad tražim jastoga na žaru u restoranu, nikad ne posluže kuhani telefon; Ne razumijem zašto se šampanjac uvijek hladi i zašto se, s druge strane, telefoni, koji su obično tako zastrašujuće topli i neugodno ljepljivi na dodir, također ne stavljaju u srebrne kante s mrvljenim ledom oko njih. Telefonski frape, telefon boje mente, telefon afrodizijak, telefon od jastoga, telefon obložen samurovinom za budoare sirena s noktima zaštićenim hermelinom, telefoni *Edgara Allana Poea* sa mrtvim štakorom skrivenim unutra, telefoni *Boecklin* ugrađeni unutar stabla čempresa (i s alegorija smrti u umetnutom srebru na njihovim leđima), telefoni na uzici koji bi šetali uokolo, pričvršćeni na leđa žive kornjače. . . telefoni . . . telefoni . . . telefoni..“^[8]

Običnom čovjeku teško je interpretirati što je umjetnik htio reći, no jasno je da vidi usku poveznicu između ova dva predmeta, što indicira na to da vidi poveznicu i između hrane i seksa. Jedna od teorija je i da je umjetnik ovim djelom htio dobro nasmijati publiku, što vjerojatno nije istina s obzirom na promišljenost svakog detalja u svim njegovim umjetničkim djelima, koji su razrađeni do zadnje linije. Jasno je da će običan čovjek ovo interpretirati kao humor, jer je teško shvatiti mozak umjetnika, pogotovo umjetnika koji je djelovao u periodu nadrealizma.

2.3.3. Grafički dizajn

Grafički dizajn dio je Dalijeva djelovanja o kojem se zaista vrlo malo zna, s obzirom na to da ima dosta doprinosa u grafici. U ovim uradcima je, naravno, zastupljen nadrealizam. Dizajnirao je ambalaže, naslovnice knjiga, plakate, bavio se tipografijom i kaligrafijom, naslovnice časopisa, te je dizajnirao logo svima poznat i danas.

1932. godine dizajnirao je plakat za film *Babaouo - c'est un film surréaliste*. U ovom plakatu koristi se tamnim tonom. Na plakatu se nalazi njegov portret, dvije djevojke u pokretu, čudan ljudski lik, nalik na ženi koja nosi neodređen predmet na glavi, sata koji se topi identičan onom iz slike *Postojanost pamćenja*, te u donjem lijevom kutu nepoznat predmet na kojem se nalazi puno mravi. Vidljivo je da je i ovdje ponavljao svoje omiljene motive. Na ovom plakatu upotrebljava različitu tipografiju, čak se razlikuje i od slova do slova u nekim dijelovima.

8. Plakat za film *Babaouo - C'est un film surréaliste*, Salvador Dalí, 1932.

Izvor: <http://www.tasteofcinema.com/2017/cinematic-contributions-of-salvador-dali/>

1943. godine Dali ponovno surađuje s *Elsom Schiaparelli*. Ovaj puta radi se o grafičkom dizajnu. Crtao je ilustracije za pakiranje kozmetičke linije *Shocking Radiance by Schiaparelli*. Radnje u ilustracijama su, čini se, inspirirane Boticelijem, te dosta podsjećaju na njegovo djelo *Rođenje Venere*. Dali je, naravno, crtao nadrealistične prizore. Ilustracije su bile iskorištene za bočice, pakiranja i reklame.

9. Elsa Schiaparelli, Salvador Dali, bočica parfema *Shocking Radiance*, 1943.

Izvor: <https://www.pinterest.com/pin/476537204303305644/>

Za autobiografiju *Benvenuto Cellinija* (renesansnog talijanskog kipara i zlatara), radio je tipografiju, te ilustrirao knjigu. Na koricama se jasno vidi Dalijev rukopis.

Dalijevo danas najpoznatije grafičko postignuće je logo za *Chupa Chups* lizalice.

2.4. Chupa Chups logo- analiza

Chupa Chups je španjolski brend za slatkiše, osnovan 1958. godine od strane *Erica Bernata*. Ime brenda ima jasno značenje, *chupar* na španjolskom znači sisati, što je sasvim smisljeno s obrizom na to da su glavni proizvod brenda lizalice.

Logo brenda mijenjao se kroz godine, no zadržao je otprilike iste boje i slične fontove. U počecima koristili su samo tekst, koji se kroz godine sve do danas mijenjao više puta, no zadržao sličnu formu, te slične boje. U početku se brend zvao samo *Chups*, a 1961. godine mijenjaju mu ime koje nosi i danas;

Chupa Chups, riječ *Chupa* bila je napisana u crnoj boji, a riječ *Chups* zadržala je crvenu boju kakvu je uvijek imala, te pisani font.

10. *Chupa Chups* logo prije redizajna Salvadora Dalija

Izvor: <https://www.pngwing.com/en/free-png-dnmhu>

1969. godine vlasnik brenda ponudio je posao redizajniranja loga Salvadoru Daliju. Želio je lansirati ovaj proizvod na svjetsko tržište, te je znao da mora napraviti nešto novo, nešto o čemu će se pričati. Dali je bio jasan izbor, kao jedan od najpoznatijih umjetnika tog vremena.

Umjetnik je na ovu poslovnu ponudu odmah pristao, te se bacio na posao. Neki tvrde da je logo redizajnirao za samo sat vremena, no ova tvrdnja nije potkrijepljena. Šarajući po novinama, došao je do krajnjeg rješenja, kakvo se gotovo i danas koristi, s malim izmjenama.

11. Logo za *Chupa Chups*, Salvador Dali, 1969.

Izvor: <https://www.pngwing.com/en/free-png-dnmhu>

Dali je na tekst loga dodao žuti cvijet, tratinčicu, kao pozadinu. Ovo, naizgled jednostavno rješenje diglo je ovaj logo na drugu razinu. Font nije previše izmijenjen, osim izbacivanja crne boje. Kako je lizalica okrugla, cvijet sa osam latica se čini kao savršeno rješenje za pozadinu, a da nije klasična i dosadna. Pozadina se uklopila u sam izgled i font koji je ostao

isti, samo je boja riječi *Chupa* promijenjena u crvenu, te su sad boje loga zagasita žuta i zagasita crvena. U dizajnu nije korišten klasičan font, sa imenom, nego su riječi dizajnirane ovako samo za ovaj logo.

Ideja koja je najviše oduševila je prijedlog umjetnika, u ovom slučaju dizajnera, da se logo postavi na vrh lizalice. Ovo je predložio kako bi logo više došao do izražaja, te uvijek bio vidljiv, s koje god strane se gleda proizvod.

1990. godine logo je ipak izmijenjen, zadržani su slični elementi, no mijenjan je font, te je dodan obrub cvijetu.

3.NADREALIZAM U GRAFIČKOM DIZAJNU DANAS

Svaki kreativni projekt želi kod publike izazvati iznenađenje, proširiti njihovu percepciju prikazano, te poticati novi način razumijevanja prikazanog. U grafičkom dizajnu načela nadrealizma koriste se prikazujući jedan predmet (uglavnom predmet koji se reklamira i predstavlja) na više načina, kroz druge slike i predmete. Zbog promoviranja čudnog, novog, te širokoumnog, nadrealizam se dobro uklapa u svijet grafičkog dizajna. Cilj je predstaviti smislenu priču bez da je najjednostavnije prikazano ono što se reklamira ili predstavlja u dizajnu.

Jedan od razloga korištenja nadrealnih elemenata je poticanje želje za nečim kod gledatelja, dodavajući nestvarne elemente koji kod ljudi potiču nešto pozitivno i simpatično. Naprimjer, na ambalaži za kekse brenda *Kraš*, na stablo, umjesto krošnje, staviti okrugli keks, umjesto balona opet je postavljen keks. U primjeru vidimo ovaj „nadrealistični“ dizajn.

12. Primjer nadrealizma u dizajnu ambalaže brenda Kraš

Izvor: <https://www.journal.hr/lifestyle/gastro/prekrasni-kolacici-kras/>

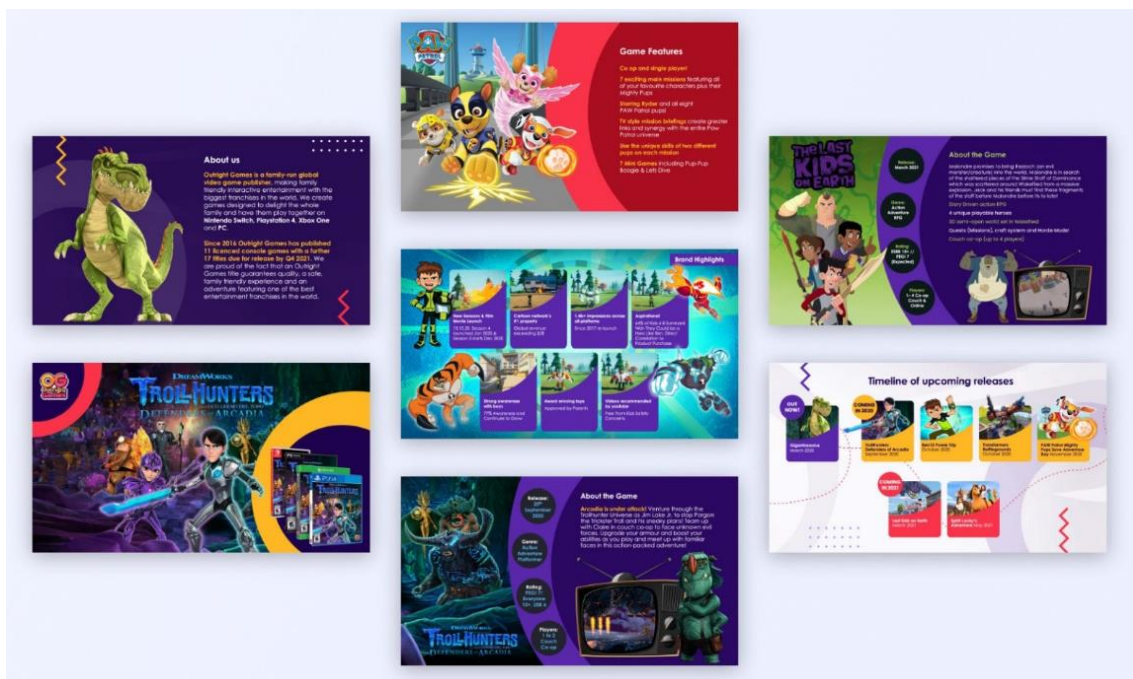

13. Primjer nadrealizma u dizajnu ambalaže brenda Zoombandz

Izvor: <https://99designs.dk/print-design/contests/creative-packaging-zoombandz>

Dodir nadrealizma vidljiv je i u web dizajnu. Dizajneri koriste elemente nadrealnosti kako bi prenijeli poruku i ideju na jasan ali ne i dosadan način.

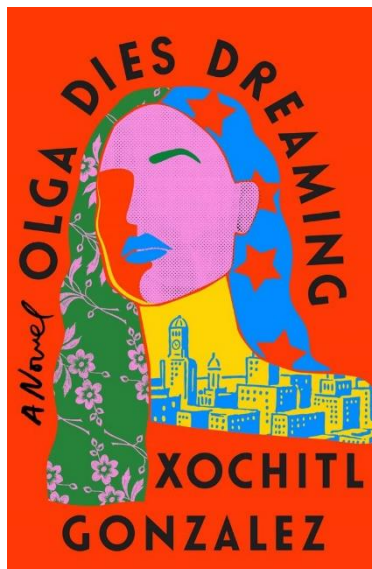
Pokret je vjerojatno najzastupljeniji u dizajniranju web igrica. U dizajniranju igrica doslovno nema granica, stoga se dizajneri mogu igrati koliko god žele.

14. Brošura za nadrealistični dizajn raznih web igrica

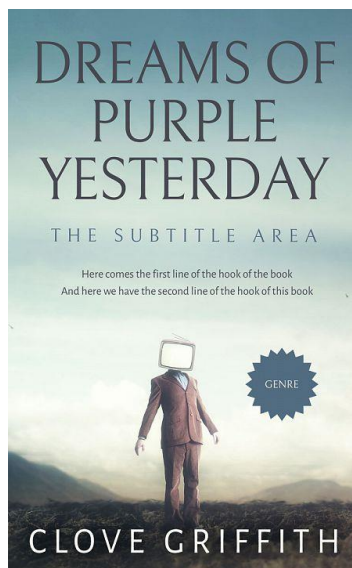
Izvor: <https://buffalo7.co.uk/work/print-design-example/>

Pisci su, kao i dizajneri, umjetnici koji u knjigama kreiraju neki svoj svijet. Baš iz tog razloga razumiju da je dizajn na koricama knjige bitan faktor, kako pri reklamiranju same knjige tako i po shvaćanju o čemu je. Pri dizajniranju naslovnica knjiga također se koristi nadrealizam, pogotovo ako je i sama radnja knjige nadrealistična.

15. Primjer nadrealistične naslovnice knjige Olga Dies Dreaming

Izvor: <https://www.goodreads.com/book/show/57693171-olga-dies-dreaming>

16. Primjer nadrealistične naslovnice knjige *Dreams Of Purple Yesterday*

Izvor: <https://bookcoverzone.com/premade-book-covers/fiction/surreal>

Bezbroj je grana grafičkog dizajna u kojima je nadrealizam prisutan, no važno je napomenuti još jedan, dizajn loga. Logo je znak koji predstavlja klijenta (u kojoj god formi bio). Kod dizajniranja loga uvijek se traže metode iskrivljivanja realnosti, ili onog što taj logo zaista treba predstavljati. Ovo se radi zato što je jako bitno da se razlikuje od ostalih, kako bi došao do izražaja i bio prepoznatljiv. Igranje i *brainstorming* uključuje skiciranje i povezivanje raznih motiva i slika, čiji rezultat često bude nešto „nadrealno“.

1. DreamWorks nadrealistični logo

Izvor: <https://www.brandsoftheworld.com/logo/dreamworks-2013-0>

2. Starbucks nadrealistični logo

Izvor: <https://www.tailorbrands.com/blog/starbucks-logo>

Pomoću nadrealizma dizajneru se otvara niz novih mogućnosti. Klijenti uvijek cijene dizajn koji se ističe, a nadrealizam dizajneru omogućava upravo to.

4. KRATKI OSVRT PRIJE ZAKLJUČKA

Svijet dizajna uvelike je nadahnut nadrealističkim pokretom. Dizajn se uvijek povezuje s nečim kreativnim, novim drugačijim, te nikad viđenim, te je tu, s obzirom na dosadašnje objašnjenje nadrealizma poveznica jasna. Dizajn traga za rješenjima koja su povezana s namjenom kojom služi, ali u većini slučajeva kroz neko preneseno značenje, koje se prenosi u vizuale.

Na primjer, pri dizajniranju loga, uvijek se teži prikazati ono što klijentova firma predstavlja, ali kroz drugačije prikaze, ne toliko jasne i obične, ali opet u konačnici povezane.

Poveznica nadrealnog s ilustracijama, ne razlikuje se mnogo od nadrealizma u slikarstvu. Princip je isti, ilustrirati nešto što će izazvati nezaboravno „transcendentalno“ iskustvo gledatelja.

Salvador Dali svojim dizajnerskim, pa i slikarskim primjerima uvelike je utjecao na svijet dizajna danas. Spajao je nespojivo, što je danas jedna od bitnih karakteristika dobrog dizajnera.

Već je spomenuto da je umjetnik dosta koristio tehniku tzv. *dvostrukog slikarstva*, te ju je možda i najbolje prikazao u svojim djelima. Cilj dvostrukih slika bio je prikazati jednu stvar na drugi način, kroz neke skroz druge vizuale, te na kraju dobiti jednu sliku koja diže niz pitanja, ali se u konačnici opet sve povezuje u jednu cjelinu. Dvostruka tehnika zapravo se može pronaći i u procesu dizajniranja.

Iz loga koji je dizajnirao za *Chupa Chups* može se izvući velika pouka i rješenje za problem s kojim se većina dizajnera bori. To je da čak i jednostavnost ponekad može biti idealno rješenje.

Spajanje nespojivog, u konačnici najviše povezuje nadrealizam, Dalija i dizajn, zbog čega je utjecaj Salvadora Dalija na dizajn više nego jasan.

5. Zaključak

U ovom radu prikazan je utjecaj nadrealizma, te njegovog predstavnika Salvadora Dalija na dizajn. Objašnjenjem nadrealističnog pokreta, te objašnjenjem djelovanja samog umjetnika dolazi se do zaključka da su obilježili jedan velik period u svijetu umjetnosti, te taj utjecaj prenijeli osim na slikarstvo, i na druge kreativne grane, kao što je dizajn. Primjerima dizajnerskih radova Salvadora Dalija potvrđen je njegov doprinos dizajnu, kako grafičkom tako i modnom, te industrijskom. Osim što je sam djelovao kao dizajner, ostavio je i velik utjecaj na dizajn danas.

Primjerima nadrealističnih elemenata u svijetu grafičkog dizajna danas, te opisima u kojima se nadrealizam provlači kroz dizajn, potvrđeno je da nadrealizam ne samo što utječe na dizajn, nego je zapravo bitna komponenta dizajna koja se provlači u gotovo svakom kreativnom procesu dizajnera; od početne ideje, brainstorminga, skiciranja, pa sve do krajnjeg proizvoda čiji je cilj često pokazati realno i idejno na „nadrealni“ način.

Literatura

- [1] Ian Chilvers, The Oxford Dictionary of Art and Artists, Oxford University Press, 2009, str. 611.
- [2] Sarane Alexandrian, Surrealist Art, Thames i Hudson Inc., 1985.,str. 60.
- [3] Andre Breton, Second Manifesto of Surrealism, str. 177.
- [4] Sarane Alexandrian, Surrealist Art, Thames i Hudson Inc., 1985.
- [5] Salvador Dali, The secret life of Salvador Dalí, Dial Press. 1942, str. 1.
- [6]<https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/first/g/gibson-dali.html>
[20.08.2022](#).
- [7] Salvador Dali, The secret life of Salvador Dalí, Dial Press. 1942, str. 425.
- [8] Salvador Dali, The secret life of Salvador Dalí, Dial Press. 1942, str. 315.